

НОВИНИ

На порозі правового хаосу? Суддя ВС Віктор Пророк пояснює, що не так з проектом нового Цивільного кодексу

22.05.2026 законопроект пророк віктор суддя Цивільний кодекс

«Новий Цивільний кодекс може спричинити десятиліття правової невизначеності», – Віктор Пророк

Петиція до президента Володимира Зеленського з вимогою не допустити ухвалення проекту Цивільного кодексу (№15150) набрала понад 25 тис. підписів менш ніж за добу. Цьому передували протести, які збиралися під час війни у різних регіонах України.

*Громадян турбує не лише спроба зробити всіх «доброчайними», а й намагання легалізувати вкрадене у державі і громаді майно. Спікер Верховної Ради Руслан Стефанчук вважає всі ці заходи міфами й записує звернення із роз'ясненнями для громадян. Також розробники нового проекту біскаються, що громадяни, які висловлюються проти документа, не мають належної експертизи, щоб оцінити проєкт кодексу, за яким має жити кожен. Тут варто зауважити, що Руслан Стефанчук до того, як стати народним депутатом **намагався** стати суддею саме Верховного Суду у Касаційному цивільному суді. Але він **не пройшов** конкурсний вибір.*

*Громадська ініціатива «Голка» вирішила поспілкуватися про **законодачу ініціативу голови Верховної Ради** із суддею-спікером Касаційного цивільного суду у Верховному Суді – Віктором Пророком. Він був одним із тих, хто вів боротьбу із **колишнім головою Касаційного господарського суду Богданом Львовим**, у якого виявили російський паспорт. Пророк також є одним з суддів Верховного Суду, проти якого **працює** кремльська мережа Телеграм-каналів.*

Рекодифікація чи правовий хаос?

Чинний Цивільний кодекс прийнято 22 роки тому, за цей час Верховний Суд напрацював судову практику, і є дуже якісні рішення. Скільки взагалі треба часу, щоб суди напрацювали нову судову практику?

Період у 22 роки може вийдати досить тривалим для нас, але, з точки зору правових традицій економічно розвинутих демократій, для застосування **Цивільного кодексу** це досить незначний проміжок часу.

Коли приймають новий закон, то треба час поки він почне впливати на відносини між людьми. Згодом стає зрозуміло, а де ж виникають спори, як цей закон застосовувати. Далі такі питання розглядають суди. Якщо говорити про чинний Цивільний Кодекс, то після його прийняття судовій системі знадобилося десь 5–6 років, щоб напрацювати бачення. За кілька десятиліть судді «оживили» норми чинного Цивільного кодексу, і вони стали більш зрозумілі громадянам.

Втім, досі є виклики, де судді не дійшли згоди, і ця робота ще триває. Якщо ми зараз увійдемо у нове правове поле – кожен може сам зробити висновки, скільки часу займе формування сталої судової практики. Прийняття нового Цивільного кодексу несе серйозні виклики для стабільності правосуддя. Повна заміна фундаменту приватного права автоматично ставить під питання актуальність сформованої практики.

Звісно, у застосуванні окремих правових інститутів, які є звичними і не викликають сильних протиріч, цей час може не бути тривалим. Але є значні кількості спірних новачків. У разі їхнього схвалення – це знову ж десятиліття.

Як би варто було змінювати законодавство, щоб це було найменш травматично для суспільства і дійсно покращило ситуацію і допомогло есвонтеграції?

На мою скромну думку, для цивільних правовідносин законодавство слід змінювати поступово. Жодних революційних кодифікацій. Якісна парламентська робота малб б здійснюватися з урахуванням судової практики.

Для інституційних змін кращий варіант – внесення системних змін до чинного Цивільного кодексу шляхом прийняттям окремих блоків, які вимагаються нашими есвонтеграційними прагненнями.

Європейський досвід показує, що успішні реформи цивільного права тривали роками з широким обговоренням науковою спільнотою, бізнесом, громадськістю та суддівським корпусом. Для есвонтеграції важливо не просто «оновити», а імплементувати спільний добробок, правову систему Євросоюзу (acquis ЄС) у сфері захисту прав споживачів, електронної комерції, інтелектуальної власності, договірного права тощо, зберігаючи національну правову традицію.

Рекодифікація Кодексу Наполеона за три тижні могла б спричинити у Франції правовий хаос

Ви кажете, що обговорення тривало роками. У нас між ресстрацією проєкту і першим читанням Верховною Радою пройшло лише три тижні. До прикладу, у Франції діє кодекс, який з'явився за Наполеона. Його з того часу ніхто повністю не змінював. Вносили лише правки. Ми чудово розуміємо, що деякі науковці дуже хотіли би увійти в історію. Що було б, на вашу думку, із суспільством у Франції, якби отак за три тижні обнулили Кодекс Наполеона і рекодифікували?

Кодекс Наполеона 1804 року – класичний приклад еволюційного розвитку. За понад 200 років у Франції його не змінювали повністю, вносили лише необхідні правки. Звісно, змін було тисячі, але базова структура та філософія збереглися, що забезпечує стабільність суспільних відносин. Досвід розвинених демократій, зокрема Франції, свідчить, що стабільність є ціннішою за радикальні інновації.

Повна «рекодифікація за три тижні» справді виглядає екстраординарно, думаю вона могла б спричинити правовий хаос та втрату орієнтирів як для суддів, так і для суспільства.

До речі, Цивільний кодекс штату Луїзіана, а це єдиний штат США з романо-германською правовою системою, часто поєднують із Кодексом Наполеона. Так от, його ухвалили 1808 року і переглянули лише двічі – у 1825 та 1870 роках, після чого до нього також лише вносили правки.

Якщо ж говорити про Україну, то строк обговорення документа обсягом 803 сторінки, оклав три тижні. Тому у суспільства є питання до якості законодавчого процесу і залучення різних сторін. Такі суттєві зміни цивільного законодавства потребують значно ширшого та тривалішого обговорення.

Ризики для державного майна і майна громад

Торік вступив в дію «закон Ігоря Мазепи», так званий закон про добросовісного набувача. Єврокомісія і Європарламент зазначили, що це легалізація краденого – лісів, узбереж і т.д. Верховний Суд сформував позитивну судову практику, яку намагався інвентувати цей закон. Але дев'ять книг проєкту Цивільного кодексу суттєво погіршити ситуацію і держава, і громади можуть втратити особливо цінні об'єкти. Мініст вважали рекомендував цю книгу виключити. Яка ваша позиція щодо цієї книги?

Я особисто поділяю позицію Мініюсту, яка є цілком обґрунтованою, оскільки запропоновані механізми не вирішують головного завдання: як повернути, скажімо так, вкрадене майно суспільству і водночас не порушити права добросовісного набувача.

Дійсно, дев'ять книг викликає занепокоєння, бо в ній є норми, що можуть суттєво погіршити стан захисту публічних інтересів. Існує реальний ризик, що через суперечливі норми держава та громади втратять контроль над стратегічними ресурсами – лісами, узбережжями, водними об'єктами, об'єктами культурної спадщини й іншими особливими цінними об'єктами.

Ми вже бачили подібні ризики зі згаданим вами законом. Хоча Верховний Суд уже сформував певну важливу практику щодо захисту публічних інтересів у земельних та майнових відносинах щодо недобросовісних набувачів, він досі намагався формувати узгоджену практику для виправлення ситуації цілому. Новий проєкт у нинішньому вигляді лише поглиблює дисбаланс. Ризики існують: потенційне «відмивання» раніше відчуженого майна, ускладнення захисту публічної власності, колізії з іншими нормами законодавства.

Окремий ризик – перекладання відповідальності на державу, коли за неправірними дії з ресстрами майнових прав платити доведеться платникам податків.

Чи захищена публічна власність цим проєктом кодексу?

Проєкт, який розглядали у першому читанні, передбачив нижчий рівень захисту публічної власності в окремих нормах, ніж у чинному законодавстві. Є низка потенційних суперечностей між нормами дев'яти книг, а також між ними та спеціальним законодавством. Потребує додаткового опрацювання інститут набувальної давності. Мова про так звані «права посідання» щодо публічного майна, добросовісного його набуття, захисту прав громад тощо.

Поставте питання: чи може особа бути добросовісним набувачем, наприклад, берега річки чи заповідника?

Є майно, яке ніколи не може бути у приватній власності, до прикладу, Софія Київська, атомні станції чи узбережжя. Якщо хтось привласнив собі його, то позовної давності немає, і щоб держава чи громада повернула це у власність, є особливий вид позовів – негаторні. А є, до прикладу, сільськогосподарська земля. Нею заволодіти можна. Якщо у державних органах є докази, що таку власність оформили недобросовісно, влада йде до суду. Такий спосіб захисту в суді називається – виндикація. Але тут уже діють строки давності. Як зараз у проєкті Цивільного кодексу бачать захист майна, яке не мало б ніколи вибути з державної чи комунальної власності?

Аналіз проєкту Цивільного кодексу дійсно виявляє певну концептуальну напруженість між усталеною судовою практикою та новими законодавчими ініціативами. Питання захисту публічної власності є одним із найбільш дискусійних.

Наразі Велика Палата Верховного Суду дотримується позиції, згідно з якою землі певної категорії – водний фонд, прибережні захисні смуги, природоохисні об'єкти – не можуть вибувати з власності народу/держави в принципі. Так от проєкт Цивільного кодексу фактично визнає можливість «вибути» такого майна з володіння держави.

Що це означає на практиці? Що автоматично буде запущений механізм позовної давності. Отже, таке майно більше не буде захищатися у негаторних позовах. А для держави це доволі критично. Вона не може забезпечити виконання обов'язків ефективного власника та часто пропускатиме такі обмежувальні строки. Отже, втрачатиме майно.

Якщо проєкт приймуть без змін і без урахування практики Верховного Суду, тоді буде серйозний виклик – Верховному Суду доведеться відступити від власної усталеної позиції у цьому питанні.

Фото: Людмила Тягнирjadно

Поставте питання: чи може особа бути добросовісним набувачем, наприклад, берега річки чи заповідника? З одного боку, реєстр казати, що власник – приватна особа, а з іншого – закон каже, що це публічна власність.

Тоді можливо у Цивільному кодексі на публічну власність, ліси, узбережжя, не мають поширюватися строки давності, і держава чи громада мали б їх повертати?

Це «вічне» питання, бо є конфлікт між безсрочним ресурсів держави чи громади та принципом правової визначеності – стабільності цивільного обороту. Класична цивільно-рична доктрина схильється до того, що держава повинна бути рівним учасником цивільних відносин. Аде, з одного боку, якщо держава має безстрокове право на позов, це створює ситуацію «вчужого страху» для суб'єктів господарювання та громадян. Це дестимулює інвестиції, адже право власності на майно, набуте навіть 20–30 років тому, може бути опсрене в будь-який момент. З іншого боку, публічна власність, а це ліси, надра, стратегічні об'єкти, належить усьому народу, і недбалість окремого чиновника, який «прослав» позовну давність, не повинна призводити до безповоротної втрати загальнонародного надбання.

Як зазначалося раніше, Верховний Суд наразі вирішує цю проблему через кваліфікацію позову як негаторного, на який строки давності не поширюються. Верховний Суд фактично каже: «Якщо майно не могло бути відчужене взагалі, то власник його не втрачає, а отже, може вимагати повернення будь-коли».

Однак, якщо в проєкті нового Цивільного кодексу ці вимоги стануть виндикаційними, на них почне поширюватися позовна давність. Таким чином, повертати ліси, узбережжя, надра стане важче.

Як знайти баланс між необхідністю повертати вкрадене та захистом добросовісних набувачів?

Це класична колізія цивільного права. На мою думку, баланс має ґрунтуватися на таких принципах: пріоритеті публічного інтересу щодо майна, яке вибуло з володіння держави/громади поза їхньою волею; захисті добросовісного набувача, який заплатив реальну вартість і не міг знати про недоліки титулу попередника; розумних строках давності та чітких правил реституції і компенсації.

Європейський стандарт вимагає справедливої рівноваги. Потрібні виважені норми, які не дозволять легалізувати корупційні схеми, але й не створюватимуть хаосу на ринку нерухомості.

Свобода слова і деформація інституту шлюбу

Громадський сектор зауважує, що новий кодекс може мати ризики для свободи слова і деформувати інститут шлюбу? Ви бачите ці ризики?

Зауваження громадського сектору щодо проєкту нового Цивільного кодексу є цілком обґрунтованими, оскільки реформа такого масштабу неминує зачіпати фундаментальні права та соціальні інститути. Ризики, про які йдеться, лежать у площині балансу між приватним життям та публічним інтересом.

Основне занепокоєння викликає оновлення норм, що стосуються захисту честі, гідності та ділової репутації. По-перше, це призводить до недостатності: якщо в новому проєкті буде посилено механізми спростування інформації без чіткого розмежування між фактами та оціночними судженнями, це може створити підґрунтя для «стратегічних позовів проти участі громадськості», так звані SLAPP-позови.

По-друге, право на забуття: впровадження інституту «права бути забутими» (видалення інформації з шумових систем або мереж-архівів) є паліумом з двома інцями. З одного боку, це захист приватності, з іншого – інструмент для політиків та посадовців, щоб «зачистити» свою біографію від задокументованих корупційних скандалів чи минулих правопорушень.

Ну, і по-третє, відшкодування моральної шкоди: якщо проєкт передбачає спрощені процедури стягнення значних сум за дифамацію, це може призвести до самоцінності журналістськ-розслідувачів. Тут критичний ризик: відсутність запобіжників проти зловживання правом – кодекс не містить норм, які б забороняли використовувати захист репутації для придушення критики.

Щодо деформації інституту шлюбу, питання набагато складніше, дискусія розгортається навколо модернізації сімейного законодавства, яке дуже гостро стоїть в українському суспільстві. Це не лише питання цивільних партнерств чи фактичних шлюбних стосунків, це питання свободи жини у сімейних стосунках.

Ці питання взагалі окремо потребують років і років суспільного обговорення. Різні зміни в цій сфері можуть призвести до непередбачуваних соціальних наслідків.

Є практика, коли законопроекти подають до Верховного Суду для обговорення. Цей проєкт кодексу розглядали? Скільки треба часу для того, щоб вивчити 803 сторінки і підготувати правки і чи достатньо подати проєкт на ресстрацію на початку квітня, а наприкінці квітня прийняти у першому читанні, а далі дати 21 день на підготовку правок? Це реальні строки для ознайомлення?

До Верховного Суду надходили пропозиції від уряду та парламенту щодо надання зауважень та пропозицій. На початку квітня відбувся XV міжнародний цивільно-ричний форум. Однак кожен може **недовіряти** запис форуму і зрозуміти, що фактично усі виступи саме суддів Верховного суду супроводжувалися суттєвими зауваженнями до запропонованого проєкта.

Разом з тим варто розуміти, що ретельне опрацювання такого змістовного документа як Цивільний кодекс, вимагає не тижнів чи місяців, а років.

Підготував: Ірина Федорів, співзасновниця та голова громадської ініціативи «Голка»

Джерело: [Головком](#)

Назад

ТСК: «Лісова дача»- аварія. Харченко: «зловживань в сфері економіки»- нема. Шевчук за опитування ВПО з «Северодонецька» (ВІДЕО)

Далі

На Київщині готують населені пункти до кругової оборони: у Вишгородській РВА назвали суму витрат

Поиск...

ОСТАННІ ПУБЛІКАЦІЇ

«Предметні та змістовні зустрічі: Зеленський розповів про перші підсумки переговорів на саміті «Групи семи»

НАБУ у САП відкрили співробітниця СБУ, який вимагав 150 тисяч доларів за захриття кримінальної справи (ВІДЕО)

Про економіку та зростання «мінімали»: уряд представив бюджетну декларацію на 2027-2029 роки

Серед поранених – дитина та вагітна, постраждала Кірово-Тенерська лавра: наслідки атаки на столицю

Звертався від імені «перших осіб»: Міндін використовував Портнова для «нереальних завдань» перед його обвиством

ЗСУ щодня знищують до 60 ворожих розрахунків БПЛА, – Сили оборони півдня

Розпорядженням начальниці Сіверськодоонецької МВА буде призначена діяльність з-х ліцеїв і 4-х гімназій, з працівниками призначити трудові договори

Із жінця червня в Одесу курсуватимуть нові щоденні швидкісні потяги «Інтерсіті» з Дніпра та Києва

Трансляція засідання ТСК по розгляді зловживань в військових адміністраціях Луганщини за участю Омбудсмена і проважоронців

ТСК вирішила звернутися до Президента про відсторонення начальнича однієї з військових адміністрацій Луганщини з займаної посади та проведення службової перевірки законності її діяльності і до Обіфу генпрокурора за фактом імовірних розкрадань щонайменше 120 млн грн

стосовно чого розпочато 3 кримінальні провадження

Штрафи до 300 тисяч крон: у Чехії запроваджують нові обов'язкові правила для власників собак

Лубинець прокоментував обсягами українського представника з росіянами на зустрічі у Білорусі

Стубо: Україна має перевагу на полі бою, а РФ втрачає ресурси й темпи наступу

Націоліція: 82% виконавців терактів в Україні були завербовані через Telegram

ЗСУ знову атакували міст у Чонгарі: рух переправово повністю перекрито

НВС: Американська розвідка виявила масштабну операцію Ізраїлю зі стеження за точковими цілями США

Кабин виділив 3.5 мільярди гривень на терміновий ремонт доріг місцевого значення

Зеленський: Україна готова завершити війну, але Росія нацштована на її продовження

FT: Кожен п'ятий затриманий за співпрацю з РФ в Україні – підліток, спецслужби заявляють про нову тактику Кремля

СБУ і ДБР затримали посадовців, які вкрали 11 млн гривень на закупівлях обладнання для ЗСУ

АРХІВ ПУБЛІКАЦІЙ САЙТУ ZARAZ.INFO

ІЮНЬ 2026

ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

« Май